

Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародної інформації

С. В. Федонюк

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ

Робоча навчальна програма

Редакційно-видавничий відділ „Вежа”
Волинського національного університету
імені Лесі Українки
Луцьк – 2008

УДК 327.3:371.214.115
ББК 66.4 (0),01р-2
Ф-32

Рекомендовано до друку методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 4 від 21.02.2008 р.)

Рецензенти:

Тихомирова Є. Б., доктор політичних наук, професор;

Моренчук А. А., кандидат історичних наук

Ф-32 **Федонюк С. В. Інформаційні війни:** Робоча навч. прогр.– Луцьк: РВВ „Вежа” ВНУ ім. Лесі Українки, 2008.– 28 с.

У виданні наведено теми і питання, а також перелік рекомендованої літератури для здобуття знань та вмінь із концептуально-теоретичних і практичних основ інформаційних війн та проведення психологічних операцій у галузі міжнародних відносин.

УДК 327.3:371.214.115
ББК 66.4 (0),01р-2

© Федонюк С.В., 2008
© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2008
© Федонюк С. В. (обкладинка), 2008

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Напря́м, спе́ціальність, осві́тньо-квалі́фікаційний ріве́нь	Характеристика навчального курсу
Напря́м: 0304 „Міжнародні відносини” Спе́ціальність: 7.030404 „Міжнародна інформація” Осві́тньо-квалі́фікаційний ріве́нь: спеціаліст	Кількі́сть кре́дитів: 2 (відповідних ECTS – 3) Загальна кількі́сть годин: 108 Тип дисципліни: нормативна Рі́к підгото́вки: 5 Лекці́й: 38 год Се́мінари: 16 год Само́стійна робо́та: 54 год Тема́тичних моду́лів: 5 Підсу́мковий контро́ль: екзамен

ПЕРЕДМОВА

Дисципліна „Інформаційні війни” є нормативною у програмі підготовки спеціалістів, інформаційних аналітиків-міжнародників, перекладачів. Ця програма розроблена на підставі вимог Галузевого стандарту вищої освіти спеціальності 7.030404 „Міжнародна інформація” з урахуванням вимог до робочих навчальних програм нормативних дисциплін. Враховано досвід провідних навчальних закладів України. При розробці дисципліни використано напрацювання у області проблематики предмету названої дисципліни вітчизняних та зарубіжних фахівців. В основі курсу – базові ідеї і положення однойменних монографій дослідників сучасної теорії і практики комунікативно-інформаційних технологій в політичному просторі – Г. Г.Почепцова, І. М. Панаріна, О. В.Литвиненко та ін.

Вивчення дисципліни в процесі підготовки аналітиків-міжнародників актуалізоване підвищенням значущості в сучасному суспільстві політичного статусу інформації. У зв'язку з тим, що разом з її позитивними наслідками різко розширюються й негативні політичні можливості, фіксується такий феномен, як „інформаційні війни,, які активізуються в період передвиборчих і виборчих кампаній.

Заняття проводяться в класичному: лекції, семінари та в інтерактивному форматі: дискусії, ділові ігри, ролеві тренінги, „кейс-стаді”. Для самостійного вивчення студентам пропонуються питання, що вимагають додаткової поглибленої роботи.

Ресурс організаційних вимог включає креативний і виконавський формати.

У креативному форматі від студента очікується якісне виконання завдань, одержаних в процесі аудиторних занять за максимуму самостійності, послідовно, в повному об'ємі і творчо. Враховуються показники ступеня включеності студента в пошукові рівні доступу до рекомендованих джерел. Особливе місце займає якість виступів студента на семінарах та його наукова робота. Вітаються запитання та ініціативи, спрямовані на досягнення навчальних цілей і особисте професійне зростання студента.

Рейтингові бали набираються в процесі роботи в семестрі і включають оцінювання всіх видів діяльності студента в креативному і виконавському форматах. Докладна рейтингова сітка групи розробляється корпоративно: викладач обговорює із студентами пріоритетні і додаткові види робіт і рейтинговий ценз. Ведуться рейтингові карти виконавського формату і

фіксується рівень виконавського рейтингу студентів. Якісні показники в рейтинговому форматі оцінює тільки викладач. За результатами вивчення змістових модулів підводяться підсумки рейтингового статусу. Студенти, що пропустили заняття, отримують у викладача індивідуальне завдання і виконують його. Копіювання текстів лекцій у колег по навчанню не рекомендується. Тема відновлюється на основі самостійної роботи з рекомендованою викладачем літературою.

Мета навчальної дисципліни „Інформаційні війни”: оволодіння знаннями, формування вмінь і навичок з концептуально-теоретичних та практичних основ проведення психологічних операцій та інформаційних війн у галузі міжнародних відносин.

Завдання навчальної дисципліни „Інформаційні війни”: поглиблення знань та вмінь в таких розділах сучасних комунікативних технологій як пропаганда та контрпропаганда, комунікативні стратегії з активним опонентом.

Предмет навчальної дисципліни „Інформаційні війни” – комунікативні технології впливу на масову свідомість з довготривалими та короткотерміновими цілями.

Вимоги до знань та вмінь.

Знати: основні принципи психологічних операцій та інформаційної війни; інструментарій інформаційного впливу та протидії.

Вміти: практично реалізувати теоретичний інструментарій при проведенні психологічних операцій та інформаційних кампаній у різних ситуаціях міжнародних відносин.

Місце в структурно-логічній схемі спеціальності. Нормативна навчальна дисципліна „Інформаційні війни” завершує комунікативний цикл дисциплін спеціальності і базується на нормативних навчальних дисциплінах програми підготовки бакалаврів: „Основи міжнародних інформаційних відносин”, „Міжнародна інформація”, Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах”, „Аналіз зовнішньої політики”, „Теорія масової комунікації”, „Зв’язки з громадськістю”.

ТЕМАТИКА ЗАНЯТЬ І РОЗПОДІЛ ГОДИН

№	Тема	Лекції	Семінари	СРС
Тематичний модуль 1				
Інформаційні війни в структурі сучасної цивілізації				
1	Інформаційна війна: методологічні підстави. Модель інформаційної війни	2	2	2
2	Інформаційна кампанія	2		4
3	Комунікативні дії зі зміни масової свідомості	2		4
4	Психологічні операції: американський досвід	2	2	2
5	Чинники ефективності інформаційної операції	2		2
Тематичний модуль 2				
Інформаційна війна в контексті супутніх наук				
6	Інформаційна складова національної безпеки	2		4
7	Психологічні війни	2	2	2
8	Пропагандистські кампанії	2		4
Тематичний модуль 3				
Інструментарій інформаційної війни				
9	Інформаційна зброя в контексті основних видів комунікативної дії	2		2
10	Особливості інформаційної зброї	2	2	2
11	Інформаційна зброя в інформаційному просторі	2		4
12	Інформаційний простір і громадська думка як об'єкт дії для інформаційної зброї	2	2	2
Тематичний модуль 4				
Інформаційний простір				
13	Стратегії трансформації інформаційного простору	2	2	2
14	Модель дезінформаційної кампанії	2		2
15	Інструментарій інформаційної операції	2	2	2
Тематичний модуль 5				
Інформаційні війни в реальності				
16	Інформаційні війни в мирний час	2		4
17	Інформаційні операції у військовий час	2		4
18	Інформаційні операції при вирішенні миротворчих проблем	2		4
19	Інформаційні війни у доктринальній військовій практиці	2	2	2
	Всього	38	16	54

ТЕМАТИЧНИЙ МОДУЛЬ I

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ В СТРУКТУРІ СУЧАСНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Тема 1. Інформаційна війна: методологічні підстави

Статус інформації в сучасній інформаційній цивілізації. Стратегія бажання. Стратегія довіри. Стратегія переконання. Стратегія резонансу. Базисний інструментарій комунікативних технологій: реклама, паблік рілейшнз, пропаганда довіри, інформаційна війна. Процеси аналізу інформації як предмет класичної політичної науки. Процеси розповсюдження інформації як предмет прикладного аналізу інформаційних воєн. Інформація як базовий параметр інформаційної цивілізації. Моделі управління громадською думкою. Міждисциплінарний характер проблематики інформаційних воєн. Зростання об'єму інформації, неконтрольованої урядами. Творча і руйнівна сила інформації. Публічна інформація і ухвалення політичних рішень. Актуальність стратегічного обману супротивника. Сучасні дефініції феномена „інформаційна війна”. Залежності цивілізації від її інформаційної складової. Інформаційна боротьба й інформаційна безпека. Інформаційний суверенітет держави. Інформаційна війна як комунікативна технологія. Масове переконання (mass persuasion). Технологічний і прикладний характер комунікативних досліджень феномена „інформаційна війна”, місце і роль когнітивної психології і когнітивної психотерапії в цьому процесі. Відволікаюча інформація. Технологія „порядку денного” (agenda setting) як ресурс мас-медіа. Дестабілізуюча інформація. Типи „панічних повідомлень”. Мета інформаційних воєн. Роль нових моделей поведінки.

Модель інформаційної війни

Холодна війна СРСР-США як приклад інформаційної війни. Зростання можливостей інформаційної дії на масову свідомість. „Чужа” інформація. Емоційна комунікація і раціональна комунікація. Рівні інформаційної дії. Інтенсивна інформаційна дія зовнішнього „чужого” характеру і його результату. Зовнішнє управління. Чинники соціально-психологічної і психологічної депресії. Демотивація активності. Відмінність категорії „інформаційна війна” від категорії „психологічна війна”. Комунікативний резонанс. Війна іміджів. Роль оточення лідера в побудові інформаційних потоків. Нова роль інформаційного забезпечення перших осіб і ЗМІ. Пріоритетність тем для масової свідомості. Приклади успішних інформаційних воєн в пострадянському світі. Модель перенесення економічної нестабільності в політичну. Завдання зміни масової свідомості. Інформаційно-культурна агресія. Відбір інформаційних повідомлень для ЗМІ. Модель інформаційної війни. Молодь як цільова група інформаційних воєн. Конформізм: нормативний, інформаційний. Поняття „історичний невроз” і систематика життєвих цілей. Відмінність війни в звичному розумінні цього терміну і війни інформаційної.

Література

- Гриняев С. Н. Интеллектуальное противодействие информационному оружию.– М., 1999.
- Завадский И. И. Информационная война – что это такое// „Конфидент”, 1996 №4.
- Иванов И. Анафема. Хроника государственного переворота. Записки разведчика.– М., 1995.
- Информационная война в Чечне.– М., 1997.
- Кеннеди П. Вступая в 21 век.– М., 1977.
- Комов С. А. Информационная борьба в политических конфликтах: вопросы теории// „Информатика и вычислительная техника”, 1996.– №№1-2.
- Крысько В. Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, формы, опыт).– Минск, 1999.
- Панарин И. Н. Информационные войны и мир.– М., 2004.
- Панарин И. Н. Информационные войны и дипломатия.– М., 2005.
- Панарин И. Н. Технология информационной войны.– М., 2005.
- Почепцов Г. Г. Информационные войны.– К.: „Ваклер”, 2001.– С.15–51.
- Прокофьев В. Ф. Тайное оружие информационной войны.– М., 1999.
- Расторгуев С. П. Информационная война.– М., 1998.

Тема 2. Інформаційна кампанія

Інформаційні кампанії ХХ століття. Ера нової пропаганди. Інформаційна війна і методи планування кампанії паблік рілейшнз. Інформаційна війна і акцент на цільову групу (аудиторію). Пошук точок „вразливості” масової свідомості, точок резонансу і типів каналу. Методи створення резонансу в інформаційній кампанії. Ключові комунікатори і мас-медіа в психологічних операціях. Аналіз цільової аудиторії. Негативний зріз інформаційної кампанії. Класифікації цільової аудиторії інформаційної кампанії (американська модель).

Література

- Гриняев С. Н. Интеллектуальное противодействие информационному оружию.– М., 1999.
- Крысько В. Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, формы, опыт).– Минск, 1999.
- Литвиненко О. В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії: Монографія.– К.: Сатсанга, 2000.
- Панарин И. Н. Информационные войны и мир.– М., 2004.
- Панарин И. Н. Информационные войны и дипломатия.– М., 2005.
- Панарин И. Н., Технология информационной войны, М, 2005.
- Почепцов Г. Г. Информационные войны.– К.: „Ваклер”, 2001.– С.34-51.
- Прокофьев В. Ф. Тайное оружие информационной войны.– М., 1999.
- Расторгуев С. П. Информационная война.– М., 1998.

Тема 3. Комунікативні дії зі зміни масової свідомості

Якісні показники зміни масової свідомості на пострадянському просторі – кінець 90-х – початок ХХІ століття. Єдині схеми інтерпретації дійсності як гарант національної безпеки і політичної стабільності держави. Процеси „кодування” масової свідомості радянського періоду. Домінуюча комунікація і масова свідомість. Шляхи реалізації гіпотетичної задачі руйнування командно-адміністративної системи. Конструювання принципове неправильного образу. Приховане накопичення негативності. Відкрите породження негативності. Відкрите породження позитивності. Контекстна комунікація як інструмент руйнування колишніх стереотипів. Сучасні форми маніпуляцій суспільною свідомістю. Культурні міфологеми: „Ринок”, „Реформи”, „Свобода слова”.

Ітерація, трансформація і конструювання в сучасному кодуванні масової свідомості. Робота з новим поколінням. Роль масової культури в комунікативній дії на зміну масової свідомості. Неформальний рух як зручний канал для розповсюдження потрібного виду повідомлень. Становлення, формування і розвиток соціального статусу неформальних рухів. Характеристики неформальної групи. Іміджі неформальних рухів

Література

- Панарин И. Н. Информационные войны.– М., 2001.
Почепцов Г. Г. Информационные войны.– К.: „Ваклер”, 2001.– С. 144-166.
Прокофьев В. Ф. Тайное оружие информационной войны.– М., 1999.
Крысько В. Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, формы, опыт).– Минск, 1999.
Расторгуев С. П. Информационная война.– М., 1998.

Тема 4. Психологічні операції PSYOP: американський досвід

Роль і статус психологічних операцій в сучасному інформаційному протиборстві. Історична ретроспектива психологічних операцій ХХ століття. Сучасний стан ефективності психологічних операцій (PSYOP). Інструментарій і методи PSYOP і паблік рілейшнз. Особливості технологічної підготовки кампанії. Час застосування психологічних операцій. Цикл PSYOP. Оцінка (збір інформації), планування (аналіз цільової аудиторії, розробка продукту, відбір медіа), виконання (виробництво медіа, розповсюдження). Тестування повідомлень. Перевірка результатів. Поведінкові зміни цільової групи як мета PSYOP. Цільова група: політичні, економічні, культурні, соціальні, ідеологічні умови. Типи PSYOP. Відмінності між темою і символом повідомлення. Пошук вразливих місць опонента. Роль етнічного компоненту в створенні повідомлень. Етапи створення повідомлень: інтеграція, концептуалізація і розвиток. Робота на міжособистісному рівні в PSYOP. Натовп як об'єкт застосування ПО-повідомлень. Класифікація типів натовпу. Чутки як значущий елемент PSYOP на рівні міжособистісного спілкування. Характеристика чуток. Методи створення чуток. Техніка протидії чуткам. Ресурси ЗМІ, графіті, листівок, наочної рекламної продукції. Ефективність роботи в PSYOP. Індикатори результативності PSYOP. Сегментація цільової аудиторії в PSYOP. Досвід організації PSYOP у США. Доктрини PSYOP.

Література

- Гриняев С. Н. Интеллектуальное противодействие информационному оружию.– М., 1999.
Крысько В. Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, формы, опыт).– Минск, 1999.
Литвиненко О. В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії: Монографія.– К.: Сатсанга, 2000.– 222 с.
Панарин И. Н. Информационные войны.– М. 2001.
Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001.– С. 166-190.
Прокофьев В. Ф. Тайное оружие информационной войны.– М., 1999.
Прокофьев В. Ф. Тайное оружие информационной войны.– М., 1999.
Расторгуев С. П. Информационная война.– М., 1998.

Тема 5: Чинники ефективності інформаційної операції

Інформаційні операції як частина військової стратегії держави. Створення нової макроїдентичності як задача стабілізуючого порядку в перехідному соціумі. Чинники посилення дії інформаційних операцій. Чинник еквівалентності. Чинник соціального середовища. Чинник візуального домінування. Чинник тематичного домінування. Чинник домінування форми. Чинник невідповідності внутрішньої і зовнішньої комунікації. Чинник неоднорідності аудиторії. Чинник переведення в дію. Чинник віддзеркалення контраргументування. Чинник деталізації контексту. Чинник неспівпадіння візуальних і вербальних повідомлень. Робота з негативними ситуаціями. Війна компроматів. виправлення негативних ситуацій. Мережі поширення інформації для перекодування повідомлень.

Література

Панарин И. Н. Информационные войны.– М., 2001.
Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001. С. 179-190.
Прокофьев В. Ф. Тайное оружие информационной войны. – М., 1999.

ТЕМАТИЧНИЙ МОДУЛЬ II

ІНФОРМАЦІЙНА ВІЙНА В КОНТЕКСТІ СУПУТНІХ НАУК

Тема 6. Інформаційна складова національної безпеки

Менеджмент можливих загроз суверенітету і національній безпеці. Інформаційна безпека держави. Основні напрями державної політики в інформаційній сфері. Інформаційний простір держави: потоки формування. Проблеми точок зору в національному інформаційному просторі. Стратегії роботи з „чужою” думкою на національному інформаційному просторі. Стратегія заборони інформації. Проблема підготовки кадрів. Стратегія обігравання, або „лікування” інформації. Феномен спін. Проблема підготовки спеціалістів для ведення інформаційних війн. Міждисциплінарний характер підготовки фахівців. Інформаційна безпека: контроль, санкції, креативність, позитив.

Література

Панарин И. Н. Информационные войны.– М., 2001.
Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001.– С.201-207.
Прокофьев В. Ф. Тайное оружие информационной войны. – М., 1999.

Тема 7. Психологічні війни XX століття

Історія питання. Базові операції психологічних воєн. Менеджмент новин. Робота зі значущістю події. Типові помилки в області психологічної війни. Комітет Кріля (США, 1917 р.) як перша організація професіоналів сфери психологічних воєн. Організація психологічних операцій в СРСР. Інформаційні війни в період Другої світової війни. Термін „чорна пропаганда”: ретроспектива

питання у нацистській Німеччині. Радіо як засіб зовнішньої інформаційної дії. Відродження усного слова. Боротьба з чутками. Професійна психологічна війна: Корея, В'єтнам. Специфіка інформаційної дії проти „в'єтконгу”. Основи психологічної війни в період кризи у Перській затоці (початок 1990-х рр.). Війна СРСР в Афганістані як варіант психологічної війни. Психологічні війни США в останній чверті ХХ ст. Протистояння у Гренаді, Панамі, Сомалі.

Література

Литвиненко О. В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії: Монографія.– К.: Сатсанга, 2000. – 222 с.

Панарин И. Н. Информационные войны.– М., 2001.

Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001. С. 306-318.

Прокофьев В. Ф. Тайное оружие информационной войны.– М., 1999.

Тема 8. Пропагандистські кампанії

Паблік рілейшнз і політика. Паблік рілейшнз і бізнес. Витоки виникнення. Політика і бізнес. Економічні паблік рілейшнз і політична реклама. Кінець 60-х – початок 70-х років: „захисні” комунікації. Дослідження політичних кампаній. Залежність від групи. Лідери думки. Двоступінчаста передача комунікації. Роль особистих контактів у передачі інформації. Значущість інформації, що передається та інформації замовчуваної. Технологія „відстрочення винагороди”. Роль інтелігенції у формуванні масової свідомості. Ритуальність і формалізованість. Висунення негативних мішеней і позитивних цілей. „Комунікативний стрибок”. Виправдання зниження життєвого рівня. Засіб комунікації як головне повідомлення, що зумовлює його зміст.

Література

Гриняев С. Н. Интеллектуальное противодействие информационному оружию.– М., 1999.

Крысько В. Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, формы, опыт).– Минск, 1999.

Панарин И. Н. Информационные войны.– М., 2001.

Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001. С. 318-328.

Прокофьев В. Ф. Тайное оружие информационной войны.– М., 1999.

Расторгуев С. П. Информационная война.– М., 1998.

ТЕМАТИЧНИЙ МОДУЛЬ III

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

Тема 9. Інформаційна зброя в контексті основних видів комунікативної дії

Параметри інформаційної зброї. Класифікація інформаційної зброї. Константи загальних підстав війни. Підстави перемоги. Динамічні константи „Безпечний – небезпечний”, „свій – чужий”. Наслідки зміни фізичного середовища на інформаційне. Когнітивний підхід в теорії інформаційної війни. Обмеження фізичних властивостей для усної і письмової комунікацій. Аксиоми інформаційної війни. Підхід „стандартна інформаційна війна”. Підхід „стратегічна інформаційна війна”. Пропаганда як традиційна форма ІВ і

психологічні операції як відносно нова форма ІВ: специфіка і відмінності. Вплив інформаційної зброї на синхронізацію суспільства. Людина як основний чинник інформаційної війни.

Література

- Гриняев С. Н. Интеллектуальное противодействие информационному оружию.– М., 1999.
Крысько В. Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, формы, опыт).– Минск, 1999.
Панарин И. Н. Информационные войны.– М., 2001.
Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001. С.384-394.
Прокофьев В. Ф. Тайное оружие информационной войны.– М., 1999.
Расторгуев С. П. Информационная война.– М., 1998.

Тема 10. Особливості інформаційної зброї

Інформаційна зброя і можливості нового етапу розвитку цивілізації. Боротьба за контроль і використання інформаційного простору. Характеристики інформаційної зброї. Асиметрія і несподіваність. Мімікрія і прихованість. Адаптація і трансформація середовища. Аналіз продукції масової культури з погляду асиметрії. Управління асиметрією. Поняття „атака”, „захист” й інформаційна асиметрія. Метод багатократної подачі. Протидія інформаційній зброї.

Література

- Гриняев С. Н. Интеллектуальное противодействие информационному оружию.– М., 1999.
Крысько В. Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, формы, опыт).– Минск, 1999.
Почепцов Г. Г. Информационные войны. М. М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”. – 2001. стр.394-399
Прокофьев В. Ф. Тайное оружие информационной войны.– М., 1999.
Расторгуев С. П. Информационная война.– М., 1998.

Тема 11. Інформаційна зброя в інформаційному просторі

Інформаційна війна й інформаційний мир. „Конфліктів не буває тільки в мертвій системі” – аналіз виразу. Тоталітарна система і альтернативні комунікації. Альтернативні джерела. Помилкові джерела. Відмінність звичайної зброї від інформаційної. Модифікація не форми, а змісту. Комунікативні фільтри. Повтор в систематизації інформаційного поля. Повтор факту. Повтор правила. Компоненти аналізу комунікації і цільової аудиторії. Індикатори ефективності психологічних операцій. Інформаційна зброя як засіб інтенсивного введення тих або інших сегментів нового інформаційного простору. Функції інформаційної зброї. Закономірності функціонування об'єктів в інформаційному просторі.

Література:

- Панарин И. Н. Информационные войны и мир.– М., 2004.
Панарин И. Н. Информационные войны и дипломатия.– М., 2005.
Панарин И. Н. Технология информационной войны.– М., 2005.
Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001. С.– 476-483.

Тема 12. Інформаційний простір і громадська думка як об'єкт дії для інформаційної зброї

Джерела формування сучасного інформаційного поля. Типи формування інформаційного простору. Зростання децентралізованих комунікативних потоків. Спектр нових загроз і нових супротивників. Статус та інформаційна активність. Реальність. Громадська думка. Офіційний інформаційний простір. Неофіційний інформаційний простір. Способи формування неофіційної частини інформаційного простору. Фільтри (інформаційні режими) комунікаційної дії. Статус інформаційного простору і громадської думки в ХХ столітті. Медіа-війни в трактуванні американських аналітиків. Досвід використання фільтрів інформаційної дії у період війни в Кореї. Онова інтенсивних комунікативних технологій.

Література

- Панарин И. Н. Информационные войны и мир.– М., 2004.
Панарин И. Н. Информационные войны и дипломатия.– М., 2005.
Панарин И. Н. Технология информационной войны.– М., 2005.
Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001. С. 412-419.

ТЕМАТИЧНИЙ МОДУЛЬ IV ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

Тема 13. Стратегії трансформації інформаційного простору

Інформаційні війни як комплекс активних методів трансформації інформаційного простору. Фонові чинники ІВ: зміна ролі простору, зміна чинників загроз, зміна мети дії. Базові характеристики супротивника, що підлягають вивченню в ІВ. Об'єкт і результати дії в ІВ. Військові технології: аграрні – індустріальні – інформаційні. Війни, спрямовані на завоювання простору. Війни, спрямовані на завоювання знань. Інформаційне поле і процеси міркувань. Конкуруючі типи знань. Ідеологія. Неконкуруючі типи знань. Структура інформаційного простору. Структура нав'язування моделі миру. Сильне інформаційне поле. Слабке інформаційне поле. Реактивні і проактивні методи дії на інформаційний простір. Менеджмент інформаційного простору: підміна реального формування на свідомо відрепетируваний. Цикл ухвалення рішень. Типи інформації як інформаційна зброя. Авторитетні канали введення інформації. Етапи реагування на військовий конфлікт. Інформаційний простір і дії.

Література

- Панарин И. Н. Информационные войны и мир.– М., 2004.
Панарин И. Н. Информационные войны и дипломатия.– М., 2005.
Панарин И. Н. Технология информационной войны.– М., 2005.
Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001. С. 438-450.

Тема 14. Модель дезінформаційної кампанії

Дезінформаційний план дії на суспільну свідомість. Єдність методів дезінформації. Етап залучення уваги і збудження інтересу. Етап емоційної стимуляції. Етап демонстрації того, як створена напруга може бути знята завдяки виконанню порад комунікатора. Вибір негативної дії. Гіперболізування негативної дії. Імплантація результатів у реальність. Акцент на введеному повідомленні. Породження наслідків. Побудова ідеальної конструкції для символічного світу. Позиція „опонента” і позиція „монстра”. Гіперболізування негативу. Приклади методів і кампаній дезінформації на реальному матеріалі історії.

Література

- Панарин И. Н. Информационные войны и мир.– М., 2004.
Панарин И. Н. Информационные войны и дипломатия.– М., 2005.
Панарин И. Н. Технология информационной войны.– М., 2005.
Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001.– С.450-456.

Тема 15і Інструментарій інформаційної операції

Ефективність дії. Стратегічна інформаційна дія. Тактична інформаційна дія. Набір повідомлень і його вплив на зміну інформаційного простору. Зміна організації простору. Тематична спрямованість ЗМІ. Зміна пріоритетності повідомлень. Зміни структури інформаційного простору. Розширення контексту. Уповільнення або прискорення інформаційних процесів. Заміна ключових комунікаторів. Створення пасивної більшості. Трансформація тексту із зовнішніми орієнтирами на внутрішні. Перехід інформації особистого рівня в публічний дискурс. Використання звичних міфологічних сіток. Введення інформації цільовими блоками. Сучасні теорії впливу і асиметрична побудова комунікації. Приклади аналізу інформаційних процесів. Перевірка ефективності інформаційного простору.

Література

- Панарин И. Н. Информационные войны и мир.– М., 2004.
Панарин И. Н. Информационные войны и дипломатия.– М., 2005.
Панарин И. Н. Технология информационной войны.– М., 2005.
Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001.– С. 464-476.

ТЕМАТИЧНИЙ МОДУЛЬ V

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ В РЕАЛЬНОСТІ

Тема 16. Інформаційні війни в мирний час

Інформаційні війни в рамках СНД як прикмета активного політичного протиборства. Приклади з історії СРСР: процеси проти коспомолітів, „справа лікарів”, „перебудова і гласність”. Спічрайтери і зовнішньо-орієнтовані інформаційні продукти. Люди, що „породжують” інформацію. Типізація сучасних інформаційних воєн в СНД. Інформаційні війни між олігархами. ІВ

між владою і олігархами у Росії. ІВ між владою і опозицією. ІВ, інспіровані протистоянням різних сегментів влади. Множинність джерел із породження соціально значущих повідомлень. Специфіка технологій дії в альтернативному комунікативному середовищі. Спектр прикладів ІВ в СНД: кінець 90-х – початок ХХ ст.

Література

- Литвиненко О. В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії: Монографія.– К.: Сатсанга, 2000.– 222 с.
- Панарин И. Н. Информационные войны и мир.– М., 2004.
- Панарин И. Н. Информационные войны и дипломатия.– М., 2005.
- Панарин И. Н. Технология информационной войны.– М., 2005.
- Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001. С. 483-492.

Тема 17. Інформаційні операції у військовий час

Інформаційні операції, що вирішуються армією у військовий час. Інтеграція. Дезінтеграція. Цілі інтеграції і дезінтеграції. Напрями взаємодії. Задачі інформаційної кампанії, пов'язаної зі збройними силами. Довготривалі і короткочасні інформаційні кампанії. Участь мас-медіа у війні: в'єтнамський досвід. Легітимізація військової присутності в конфлікті. Героїзація себе і демонізація супротивника. Схема ефективної побудови пропагандистського повідомлення. Емоційний і раціональний рівні. Експлуатація почуття страху. Місце ідеологічної тематики в розробці „месиджів”. Наочна демонстрація поведінки. Розблокування і блокування певних типів поведінки. Місце і роль інформаційних операцій у військових діях.

Література

- Панарин И. Н. Информационные войны и мир.– М., 2004.
- Панарин И. Н. Информационные войны и дипломатия.– М., 2005.
- Панарин И. Н. Технология информационной войны.– М., 2005.
- Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001.– С.492-500.

Тема 18. Інформаційні операції при рішенні миротворчих проблем

Миротворчі ситуації: мета стабілізації. Інформаційні дії і виконання завдань. Адаптація до реальності. Інформування населення про програми урядів. Побудова національної єдності. Багатоканальна дія. Формування нової моделі поведінки. Параметри знання аудиторії. Ефективність інформаційної операції і знання аудиторії. Ідентифікація „точок тиску”. Співвідношення інформаційної і неінформаційної реальності. Мотивація людей до нових типів поведінки як мета інформаційних операцій.

Література

- Панарин И. Н. Информационные войны и мир.– М., 2004.
- Панарин И. Н. Информационные войны и дипломатия.– М., 2005.
- Панарин И. Н. Технология информационной войны.– М., 2005.
- Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001.– С.500-504.

Тема 19. Інформаційні війни у доктринальній військовій практиці

Доктрини психологічних операцій. Стратегічні, тактичні та оперативні цілі психологічних операцій. Об'єкти психологічних операцій. Джерела інформації в психологічних операціях та їх класифікація. Психологічні операції у районі бойових дій. Психологічні операції у ході миротворчих кампаній. Заходи у ході військово-цивільної співпраці. Планування психологічних операцій. Організація психологічних операцій у системі Північноатлантичного договору (НАТО). Забезпечення психологічних операцій у США.

Інформаційне протиборство в історичному контексті. Становлення системи інформаційного протиборства у США. Правове та інституційне забезпечення інформаційного протиборства у США. Функціональні задачі підрозділів інформаційного протиборства. Інформаційне протиборство як задача армії Китаю. Підрозділи інформаційного протиборства Бундесверу. Інформаційні війни в оборонних доктринах Росії. Організація інформаційно-психологічного протиборства у Війську Польському. Концепції інформаційної війни у воєнних доктринах Великобританії та Франції. Інформаційне протиборство у доктринах НАТО.

Література

- Литвиненко О. В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії: Монографія.– К.: Сатсанга, 2000.– 222 с.
- Панарин И. Н. Информационные войны и мир.– М., 2004.
- Панарин И. Н. Информационные войны и дипломатия.– М., 2005.
- Панарин И. Н. Технология информационной войны.– М., 2005.
- Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Об'єкти і технології міжнародного інформаційного тероризму.

Технології та процедури захисту інформаційних систем.

Організаційно-інституційні заходи безпеки інформаційних систем.

Безпека системи Інтернет.

Міжнародні аспекти криптографії.

Інформаційна безпека у діяльності міжнародних організацій.

Стандарти в області інформаційної безпеки.

Інформаційна безпека у діяльності ЄС.

Кіберзлочинність. Кіберсквотинг та фішинг, методи протидії.

Цифровий підпис, цифровий сертифікат.

Національні доктрини інформаційної безпеки.

Емоційна комунікація і раціональна комунікація. Аналіз подій в Індонезії в травні 1998 р. Аналоги на пострадянському просторі.

Політична реклама за Д. Уоттсоном. Модель ПР інформаційної кампанії за П. Грінном. Модель Ф. Джефкінса.

Причини стабільності моделей поведінки людини за Дж. Брауном. Ресурс психоаналізу в інформаційній кампанії. Технології „Перенесення”, „Проекції”, „Ідентифікації”, „Міфологізації”.

Сучасні форми маніпуляції суспільною свідомістю. Культурні міфологеми: „Ринок”, „Реформи”, „Свобода слова”. Символи-конденсатори ситуацій за У. Гемсоном. Ітерація, трансформація і конструювання в сучасному кодуванні масової свідомості.

„Psychological operation, techniques and procedures”.

Методи створення чуток. Операції вирівнювання, випинання і уподібнення.

Метод аналізу інформаційної дії – SCAME (Source–Content–Audience–Media– Effect).

Спіндоктор як професія для ведення інформаційної війни. Спін.

Мережі поширення інформації для перекодування повідомлень.

Дж. Браун про цілі психологічної війни у військовий час.

Головне управління у справах ораторів в нацистському рейху.

Візуальні символи і типи повідомлень.

Плакатна пропаганда. Ідея „Гасло тижня”. Нацистська Німеччина:

Інформаційна війна і війна збройними засобами – оцінка підсумків.

Варіанти політичної реклами (ретроспектива американського досвіду). 1908-1949 р.р.

Кумулятивні стратегії Р. О-Нейла.

К. Лорд про психологічні операції.

PASS-карти.

Константи загальних підстав війни. Відстань. Енергія. Маса.

Підхід Т. Червінського до зміни типів війни у зв'язку із зміною типів цивілізації.

Політичне прогнозування Д. Гомберта. Визначення інформаційної зброї Р. Шафранським.

Ден Куель про відмінності між „інформацією у війні” та „інформаційною війною”.

Поняття „hardware”, „software”, „wetware” за Д. Куелем.

Учасники ІВ за Дж. Стейн.

Інформаційні режими тоталітарних сект.

Етапи дії пропагандистського повідомлення за Дж. Брауном.

Схема Коппершмідта.

Участь мас-медіа у війні: в'єтнамський досвід. Рекомендації генерала Сайдла.

Комунікативний аналіз Ф. Катца з приводу здачі в полон.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

Холодна війна як варіант інформаційної війни

Розвиток комунікативних моделей дії. Носії інформації в „холодній війні”. Семантична і семіотична війна як війна слів і символів. Вербальне аргументування. Невербальна дія за допомогою „матеріального світу” як новий тип інформаційного впливу США у „холодній війні” ХХ ст. Три типи нетрадиційної дії. Нетрадиційні типи символів. Раціональне й ірраціональне в інформаційній дії. Жорсткий контроль в офіційному інформаційному полі: наслідки і результат. А. Панарін, А. Ципко про наслідки інформаційного конфлікту між двома соціальними системами. Невідповідність інформаційних потоків.

Література

Панарин А. С. Введение в политологию.– М., 1994.

Панарин И. Информационные войны.– М., 2001.

Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001.– С. 140-144.

Расторгуев С. П. Информационная война.– М., 1998.

Гриняев С. Н. Интеллектуальное противодействие информационному оружию.– М., 1999.

Технології переходу від психологічних воєн до інформаційних

Масове суспільство. Типи воєн, що не вимагають фізичної присутності. Інформація і соціальна напруга. Сила і вразливість розвинених країн інформаційної епохи. Військова справа й інформація. Стратегічний вплив телебачення на розвиток локальних міжнародних конфліктів. Семантика і невербальні характеристики повідомлень. Етапи психологічної операції. Історична ретроспектива психологічних операцій. Американські вимоги до

планування психологічної операції. Психологічна операція як використання комунікації для впливу на поведінку. Комунікативні можливості для передачі впливаючого повідомлення. Статус психологічних операцій і навчання персоналу. Дослідження реакції місцевого населення. Інформаційна залежність сучасного суспільства і його вразливість.

Література

Гриняев С. Н. Интеллектуальное противодействие информационному оружию.– М., 1999.
Крысько В. Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, формы, опыт).– Минск, 1999.
Панарин И. Информационные войны.– М., 2001.
Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001.– С. 356-369.
Прокофьев В. Ф. Тайное оружие информационной войны.– М., 1999.
Расторгуев С. П. Информационная война.– М., 1998.

Основні принципи інформаційних воєн

Нові можливості використання інформації в сучасному суспільстві. Роль техніки. Роль ЗМІ. Технічна і гуманітарна сфери функціонування інформатизації. Технічні і гуманітарні технології. Простір інформації. Простір дії. Інформаційна реальність як вид зброї. Типи дії. Пряма дія. Відкриті і закриті переходи між інформаційним полем і полем дії. Елемент запізнювання. Властивості інформаційного простору і побудова інструментарію. Концепція інформаційної війни за Р. Шафранським. Концепція Дж. Стейна. Вплив інформаційного простору на можливі типи поведінки. Стратегії поведінки за М. Крамером. Когнітивний характер інформаційних воєн. Трансформатори інформаційного простору.

Література

Гриняев С. Н. Интеллектуальное противодействие информационному оружию.– М., 1999.
Крысько В. Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, формы, опыт).– Минск, 1999.
Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001.– С. 371-384.
Прокофьев В. Ф. Тайное оружие информационной войны.– М., 1999.
Расторгуев С. П. Информационная война.– М., 1998.

Інформаційна війна в уявленнях аналітиків США і країн СНД

Загальні концептуальні підходи. Розуміння нового статусу інформаційної війни й інформаційної зброї аналітиками СНД. Позиція Т. Томаса. Американська аналітика у сфері інформаційних воєн. Когнітивний напрям. Структурний напрям. Стратегічний напрям. Аналітика в СНД: технічний, психологічний і психотропний напрями. Аналітичні напрями, типові для СНД і США: юридичний, алармістський. Когнітивний напрям: підходи Дж. Стейна і Р. Шафранського. Дослідження М. Лібіцкі в рамках структурного напрямку. „Нагнітачі страху”: У. Швартау про три види інформаційної війни. Типологія співвідношення інформації і науки. Стратегічний напрям: Д. Альбертс про типологію загроз. Війни першої, другої, третьої хвилі за О. Іенсоном. Дослідження корпорації RAND: рекомендації для подолання недоліків у ІВ. Характеристики ІВ: дешевизна, розмивання традиційних меж, менеджмент

сприйняття, відсутність стратегічної розвідки. Аналітики в СНД: технічний напрям в синтезі з гуманітаристикою. Якість інтелектуального продукту з проблематики інформаційних воєн.

Література

- Грешневиков А. Информационная война.– М., 1999.
Гриняев С. Н. Интеллектуальное противодействие информационному оружию.– М., 1999.
Крысько В.Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, формы, опыт).– Минск, 1999.
Лисичкин В. А., Шелепин Л. А. Третья мировая (информационно-психологическая) война.– М., 1999.
Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001.– С. 399-412.
Прокофьев В. Ф. Тайное оружие информационной войны.– М., 1999.
Расторгуев С. П. Информационная война.– М., 1998.
Цыганков В. Д., Лопатин В. Н. Психотропное оружие и безопасность.– М., 1999.

Модель кампанії нейтралізації

Дії із нейтралізації негативної інформації. Мовчання як тип відповіді і введення нової події, що відволікає суспільну увагу. Відповідь-спростування. Приклади застосування технологій нейтралізації. Спростування з акцентом на контексті. Зустрічне звинувачення опонентів. Використання ярликів. Персоналізація своєї сторони конфлікту. Абсурдизація звинувачення. Алгоритм ослаблення і посилення інформаційної кампанії. Комунікативні типажі джерела: свідок, експерт, учасник подій. Посилення повідомлень введенням цифр і статистики. Шкала рівня довіри до типів аргументів. Вплив каналу на достовірність комунікативного ланцюжка. Роль одержувача. Метакомунікативні прив'язки. Введення нової негативної події. Прив'язка джерела до негативної події. Загальне правило функціонування інформаційної реальності.

Література

- Панарин И. Н. Информационные войны и мир.– М, 2004.
Панарин И. Н. Информационные войны и дипломатия.– М., 2005.
Панарин И. Н. Технология информационной войны.– М., 2005.
Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М., „Рефл-бук”, К.: „Ваклер”, 2001.– С. 456-464.

ДОДАТКОВІ ТЕМИ ДЛЯ ОБГОВОРЕННЯ ЗІ СТУДЕНТАМИ, ЯКІ ВІЛЬНО ВІДВІДУЮТЬ ЛЕКЦІЇ

Інформаційна безпека

Інформаційна безпека. Інформаційні загрози. Загроза інформаційної безпеки. Особливості міжнародно-правового регулювання інформаційної безпеки. Галузеві аспекти інформаційної безпеки. Міжнародна інформаційна безпека. Чинники міжнародної інформаційної безпеки. Моделі міжнародної інформаційної безпеки. Методи і засоби захисту інформації. Неправомірне використання інформаційно-телекомунікаційних систем. Несанкціоноване втручання. Міжнародний інформаційний тероризм. Міжнародна інформаційна злочинність. Захист інформаційного простору від спеціальних інформаційних операцій. Національні стратегії інформаційної безпеки. Ринок інформаційної безпеки. Концепція національної інформаційної безпеки України.

Інформаційні загрози

Явні загрози. Захист від явних загроз. Поняття прихованої загрози. Генерація прихованих програм. Ознаки інформаційної поразки. Захист від прихованих загроз. Поняття інформаційної мішені. Виявлення та блокування прихованих утворень. Захист інформації у захищеній системі. Інформаційна операція. Інформаційна війна. Інформаційне протиборство. Інформаційна перевага. Інформаційна перевага. Критична інфраструктура. Кібер-загрози.

Інформаційні війни і психологічні операції

Поняття і концепції інформаційних війн. Види інформаційного протиборства. Цілі, об'єкти і засоби інформаційного протиборства. Теоретичні підходи до визначення інформаційних війн. Інформаційна перевага та інформаційні операції. Інформаційне протиборства. Стратегічне інформаційне протиборство. Оперативне і тактичне інформаційне протиборство. Оборонні та наступальні інформаційні операції. Інформаційна зброя. Роль ЗМІ в інформаційному протиборстві. Психологічні операції. Поняття психологічних операцій. Класифікація психологічних операцій. Структура психологічних операцій. Доктрини психологічних операцій. Приклади психологічних операцій.

Спеціальні інформаційні операції

Теорія спеціальних інформаційних операцій як об'єкт наукового осмислення. Спеціальні інформаційні операції та системи їхнього здійснення у різних країнах. Види спеціальних інформаційних операцій. Етапи спеціальних інформаційних операцій. Роль ЗМІ у спеціальних інформаційних операціях. Інституційне забезпечення спеціальних інформаційних операцій. Теоретичні та методологічні основи сценаріїв інформаційного впливу. Сценарії спеціальних інформаційних операцій. Захист інформаційного простору від спеціальних інформаційних операцій. Контрпропагандистські заходи. Спеціальні інформаційні операції в історичному контексті.

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Видання нормативного характеру (Україна)

1. Україна. Президент (1999; Л. Д. Кучма) Про заходи щодо забезпечення інформаційної безпеки держави: Указ... 18 верес. 2002 р. № 836 // Офіц. вісн. України.– 2002.– № 38.– С.4.
2. Україна. Закон. Про інформацію: Прийнятий 2 жовт. 1992 р. №2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України.– 1992.– № 48.– С. 650.
3. Україна. Закон. Про захист інформації в автоматизованих системах: Прийнятий 5 лип. 1994 р. № 80/94 // Голос України.– 1994.– 4 серп.– С. 6.
4. Україна. Закон. Про зв'язок: Прийнятий 16 трав. 1995 р. № 160/95-ВР // Голос України.– 1995.– 14 черв.– С. 10-12.
5. Про Національну систему конфіденційного зв'язку: Коментар до проекту закону України від 7.05.2001 № 7279.– [Інтернет: [http:// search. iga.kiev.ua](http://search.iga.kiev.ua)]
6. Україна. Президент (1999; Л. Д.Кучма). Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 31 жовтня 2001 року „Про заходи щодо вдосконалення державної інформаційної політики та забезпечення інформаційної безпеки України”:
7. Указ... 6 груд. 2001 р. № 1193/2001 // Уряд. кур'єр.– 2001.– 18 груд.– (Орієнтир.– № 50.– С. 5-6)
8. Україна. Президент (1999; Л. Д. Кучма) Про заходи щодо захисту інформаційних ресурсів держав: Указ... 10 квіт. 2000 р. № 582/2000 // Офіц. вісн. України.– 2000.– № 15.– С. 605.
9. Україна. Президент (1999; Л.Д.Кучма) Про Раду з питань інформаційної політики при Президентові України: Указ ... 3 квіт. 2001 р. №230/2001 // Президент. вісн.– 2001.– 14 квіт.– (Додаток: Виступи та укази Президента України.– С. 7-10.)
10. Україна. Президент (1994; Л.Д. Кучма). Про Положення про порядок здійснення криптографічного захисту інформації в Україні: Указ... 22 трав. 1998 р. № 505/98 // Уряд. кур'єр.– 1998.– 9 лип.– (“Орієнтир”.– № 28.– С. 5-6).
11. Україна. Верховна Рада. Про проведення парламентських слухань щодо проблем інформаційної діяльності, свободи слова, дотримання законності та стану інформаційної безпеки України: Постанова... 19 жовт. 2000 р. № 2039-ІІІ // Голос України.– 2000.– 1 листоп.– С. 2.
12. Україна. Верховна Рада. Про Постанову Кабінету Міністрів України від 21 квітня 1999 року № 650 „Про створення Національної системи мобільного конфіденційного радіозв'язку”: Постанова... 12 жовт. 1999 р. № 1153-ХІV // Голос України.– 1999.– 27 жовт.– С. 7.
13. Україна. Кабінет Міністрів. Про затвердження Концепції технічного захисту інформації в Україні: Постанова... 8 жовт. 1997 р. № 1126 // Держ. вісн. України.– 1997.– № 12.– С. 1714.
14. Україна. Кабінет Міністрів. Про затвердження Положення про обласне, Київське міське управління по охороні державних таємниць у пресі та інших засобах масової інформації: Постанова... 31 груд. 1994 р. № 1093 // Зібр. постанов Уряду України.– 1994.– № 5.– С. 118.
15. Україна. Департамент спец. телекомунікац. систем та захисту інформації служби безпеки. Про затвердження Положення про державну експертизу в сфері технічного захисту інформації: Наказ... 29.12.99 р. № 62 // Офіц. вісн. України.– 2000.– № 4.– С. 133.

Книги, брошури, статті

1. Арутюнян Ю.В. и др. Этносоциология.– Москва, 1998
2. Асеевский А.И. ЦРУ: шпионаж, терроризм, зловещие планы.– 2-е изд., доп.– М.: Политиздат, 1988.– 271 с.

3. Белая книга Российских спецслужб.– М.: „Обозреватель”. 1996.
4. Бехтерев В.М. Коллективная рефлексология.– П., 1921.– С. 76.
5. Бизнес-разведка.– [2-е изд., перераб. и доп.]– М.: Ось-89, [2003].– 382 с.
Воробийченко П. Модели угроз інформаційним ресурсам системи зв'язу // Зв'язок.– 2003.– № 6.– С. 39-42.
6. Блаватська Е. П. Тайна доктрина. Том 3, книга 5.– М.: „Сиринь” 1993.
7. Боевые действия в Персидском заливе. Аналитический обзор.– М.: ИНФО-ТАСС, АСОНТИ, 1991.
8. Бондаренко В.О., Литвиненко О.В. Інформаційна безпека сучасної держави: концептуальні роздуми // Стратег. панорама.– 1999.– № 1-2.– С. 127-133.
Гудим В. Розвиток інформаційної боротьби // Військо України.– 2002.– № 1-2.– С.12-13.
9. Бродская О., Лысенко В. Человек массы или массовый человек?// Персонал.– 2004.– № 3.– С. 56-61.
10. Величковский Б.М. Установка и сознательный контроль в психологии познания //Д.Н.Узнадзе – классик советской психологии.– Тбилиси: Мецниереба, 1986.– с 73-89.
11. Вендт А. Четыре социологии международных отношений // Международные отношения: Социологические подходы.– М., 1998.
12. Войтасик Л. Психология политической пропаганды.– Москва, 1988.
13. Герцштейн Р.Э. Война, которую выиграл Гитлер.– Смоленск, 1996.
14. Гуріна Н. Інформаційне протидія – один з головних напрямків політики сучасних міжнародних відносин // Схід.– 2004.– №1.– С.54-57.
15. Гурковський В. Роль та місце принципів міжнародного права у сфері забезпечення інформаційної безпеки України: // Вісн. Укр. Акад. держ. управління при Президентіві України.– 2003.– № 1.– С. 496 - 500.
16. Данченко О., Романенко Ю. Архетипи соціального життя і політика (Глибинні регулятиви психополітичного повсякдення): Монографія.– К.: Либідь, 2001.– 334 с.
17. Делатаграмматик М. Последний солдат суперимперии, или кому нужна кибервойна» // «Литературная Россия» от 26.04.96, № 17 (1733).
18. Деревянко Е. Средства предохранения: Информационная безопасность компании, равно как и другие вопросы, связанные с управлением интеллектуальным капиталом, в последнее время стало одной из наиболее модных тем в деловых кругах // Бизнес.– 2004.– 10 трав. (№ 18 -19).– С.75 - 76.
19. Завадский И.И. „Информационная война — что это такое? // Защита информации. „Конфидент”.– № 4, 1996.
20. Защита информации: Сб. науч. тр. / Киев. междунар. ун-т гражд. авиации; [Редкол.: Аверкин Ю.А. и др.]– К., 1999.– 188 с.
21. Згуровський М. Проблеми безпеки в Україні, шляхи їх вирішення // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні.– К., 2000.– № 1.– С. 10-14.
22. Здравомыслов А.Г. Межнациональные конфликты в постсоветском пространстве.– Москва, 1996.
23. Здравомыслов А. Г. Социология конфликта.– Москва, 1996.
24. Зеркин Д. П. Основы конфликтологии.– Ростов-на-Дону, 1998.
25. Зиновьев А. Русский эксперимент.– М.: Наш дом – L'age d'Homme, 1995.
26. Информационное общество: Информационные войны. Информационное управление. Информационная безопасность. Под ред. М. А. Вуса.– СПб., 1999.
27. Иванов В., Иванов Д. Загрози з'ясовано. Час протидіяти!: Про деякі аспекти інформ. безпеки України // Людина і влада.– 2001.– № 11-12.– С. 84-89.

28. Інформаційна безпека підприємництва в Україні, боротьба з комп'ютерними злочинами // Недержавна система безпеки підприємництва як суб'єкт національної безпеки України.– К., 2001.– С.239–294.
29. Інформаційна безпека: проблеми боротьби з кіберзлочинами / Гуманіт. ун-т „Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр.”.– Запоріжжя, 2003.– 246 с.
30. Інформаційна безпека: проблеми боротьби зі злочинами у сфері використання комп'ютерних технологій / Голубев В. О., Гавловський В. Д., Цимбалюк В. С.; За заг. ред. Р. А.Калюжного.– Запоріжжя: Просвіта, 2001.– 251 с.
31. Інформація з обмеженим доступом як предмет злочину: [Про внесення змін до чинного кримінального законодавства про охорону ін форм. інтересів особи та держави] // Право України.– 2001.– № 3.– С. 75-78.
32. Казаков А. Выстрел из компьютера. // Люберецкая газета от 5.02.1997.
33. Калюжний Р., Прокоф'єва Д. Проблеми та перспективи правового забезпечення безпеки інформації з обмеженим доступом, що не становить державної таємниці // Правове, нормативне та метрологічне забезпечення системи захисту інформації в Україні.– К., 2000.– № 1.– С. 27-31.
34. Клемперер В. ЛТІ. Язык Третьего рейха. Записная книжка филолога.– Москва, 1998.
35. Концепция самоорганизации в исторической ретроспективе.– М.: Наука. 1994.
36. Кордонский М.Б., Ланцберг В.И. Технология группы. Заметки из области социальной психологии неформальных групп.– Одесса-Туапсе. Интернет, 1994.
37. Кравченко В. „Інформаційні війни” не мають фронтів. Чи ж будуть переможці? // Людина і влада.– 2001.– №11-12.– С.77-83.
38. Кузнецов П. А. Информационная война и бизнес. // Защита информации. „Конфидент”.– № 4, 1996.
39. Лалл Дж. Мас-медіа, комунікація, культура: глобальний підхід / пер. з англ.– К.: „К.І.С.”, 2002.– 264 с.
40. Лисенко В.В. Чутки – активний засіб модифікації суспільної свідомості // Політичний менеджмент.– 2004.– №6 (9).– С. 96-102.
41. Литвиненко О. Інформаційний простір та його захист: теорія і практика: [Україна] // Віче.– 2000.– № 10.– С. 119-127.
42. Литвиненко О. Інформація і безпека // Нова політика.– 1998.– № 1.– С. 47-49.
43. Макаренко Є. А., Рижков М. М., Ожеван М. А. та ін. Інформаційна безпека: контрманіпулятивні стратегії: Монографія.– К., 2003.
44. Литвиненко О. Спеціальні інформаційні операції.– К.: Сатсанга, 1999.
45. Литвиненко О. В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії: Монографія.– К.: Сатсанга, 2000.– 222 с.
46. Литвиненко О. В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії.– К.: НІСД, 1999.– 148 с.
47. Лурье С.В. Историческая этнология.– Москва, 1997.
48. Лысенко В.В. СМИ и общественное мнение: технологии манипулирования // Персонал.– 2004.– № 9.– С. 14-21.
49. Макаренко Е. М. Інформаційна та психофізична безпека як складові безпеки держави, суспільства і людини // Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Вісник. Серія: Військово-спеціальні науки.– К., 2001.– Вип.4.– С.56–60.
50. Мельник Г.С. Mass-media: психологические процессы и эффекты.– Санкт-Петербург, 1996.
51. Міжнародна інформаційна безпека // Актуальні проблеми міжнародних відносин.– К., 2002.– Вип.36, ч.1.– С.84–128.
52. Москаленко А. З., Губерський Л. В., Іванов В. Ф., Вергун В. А. Масова комунікація.– Київ, 1997.
53. Московичи С. Век толп. Исторический трактат по психологии масс / Пер. с фр.– М.: „Центр психологии и психотерапии”, 1998.– 480 с.

53. Московичи С. Машина, творящая богов.– Москва, 1998.
54. Овчинский А. С. Информационно-психологическая сфера противодействия организованной преступности. // Информационное общество.– 1, 1997.– С. 41-46.
55. Ожеван М. Фронти й тили великих інформаційних війн: [Загальні інформаційні потреби та інтереси] // Підприємництво в Україні.– 2001.– № 4-5.– С.20-23.
56. Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України / Одес. нац. юрид. акад.– Одесса: Юрид. л-ра, 2003.– 471 с.
57. Панарин И. Н. Технология информационной войны.– М.: „КСП+”, 2003.– 320 с. // <http://ord.kiev.ua>
58. Потий А. Криптография в защите информации: [Появление и развитие информационных технологий] // Служба безопасности.– 2001.– № 4-5.– С.7-9.
59. Почепцов Г. Г. Информационно-политические технологии.– М.: Центр, 2003.
60. Почепцов Г. Г. Информационные войны.– М.: Рефл-Бук; К.: Ваклер, 2001.
61. Почепцов Г. Г. Информация & дезинформация.– М.: Центр, 2001.
62. Почепцов Г. Г. Пропаганда и контрпропаганда.– М.: Центр, 2004.
63. Почепцов Г. Г. Вступ до інформаційних війн.– Київ, 1999.
64. Почепцов Г. Г. Информационно-политические технологии.– М.: Центр, 2003.– 384 с.
65. Почепцов Г. Г. Информационные войны.– Киев.– 1999.– 65 с.
66. Почепцов Г. Г. Информационные войны. Основы военно-коммуникативных исследований.– М., 1999.
67. Почепцов Г. Г. Информация и дезинформация.– К.: Ника-Центр, Эльга, 2001.– 256 с.
68. Почепцов Г. Г. Национальная безопасность стран переходного периода.– Киев, 1996.
69. Почепцов Г. Г. Паблик рилейшнз, или как успешно управлять общественным мнением.– М., 1998.
70. Почепцов Г. Г. Психологические/информационные операции.– М., 1999
71. Почепцов Г. Г. Теория и практика информационных войн.– Ровно, 1999.
72. Почепцов Г. Г. Теория и практика коммуникации.– Москва, 1998.
73. Правове регулювання інформаційної безпеки у сфері підприємницької діяльності / Ніколаєв В.; Остапвич Г.; Костицька І.; Ін-т законодав. передбачень і правової експертизи.– К., 2002.
74. Пригожин А.И. Особенности четвертой мировой войны // ВМУ. Сер. 18. Социология и политология.– 2004.– № 3.– С. 54-63.
75. Прокофьев В.Ф. Информационное единство мира / Геополитика и безопасность.– М.: „АРБИЗО”, 1996.– № 4, с. 186-189.
76. Расторгуев С. П. Информационная война как целенаправленное информационное воздействие информационных систем. // „Информационное общество”.– № 1, 1997.
77. Расторгуев С. П. Информационная война.– М: Радио и связь, 1999.– 416 с.
78. Родик К. Чи готова Україна до інформагресії?: [Проблеми інформ. безпеки] // Діло.– 1998.– № 26.– С. 7.
79. Ростовцева Л. И. Поведение потребителей в пословицах и поговорках // Социол. исслед.– М.: Наука.– 2004.– № 4 (240).– С. 90-93.
80. Серебрянников В. В. Социология войны.– Москва, 1998.
81. Скаленко О. Глобалізаційні виміри інформаційної безпеки: [Рівень безпеки на всіх напрямках людського життя глобально залежить від інформаційного ресурсу] // Економ. часопис.– 2004.– № 1.– С.45 - 46.
82. Смирнов И., Безпосюк Е., Журавлев А.. Психотехнологии: Компьютерный психосемантический анализ и психокоррекция на неосознаваемом уровне.– М.: „Прогресс” – „Культура”, 1995.
83. Смолян Г., Цыгичко В., Черешкин Д. Новости информационной войны //Защита информации. „Конфидент”.– № 6, 1996.
84. Смолян Г., Цыгичко В., Черешкин Д.. Оружие, которое может быть опаснее ядерного // Независимая газета от 18.11.95 г.

85. Солдатова Г. У. Психология межэтнической напряженности.– Москва, 1998.
86. Строев В. Системы с искусственным интеллектом в сухопутных войсках. // „Зарубежное военное обозрение”.– № 3, 1997. С. 27–30.
87. Ступницький О. Міжнародні стандарти інформаційної безпеки в Україні: „неоконсервативний” анклав чи „транснаціональна” інтеграція: [Розроблення критеріїв інформаційної безпеки] // Економ. часопис.– 2004.– № 4.– С.48 - 51.
88. Тертичний О. Параметри інформаційної безпеки: [Рівень інформ. безпеки в Україні наближається до критичної межі] // Демокр. Україна.– 2001.– 20 лют.– С. 1,2.
89. Требін М. Інформаційне суспільство. Війни нової епохи // Віче.– 2002.– №4 (121).– С. 64-68.
90. Требін М. Інформаційне суспільство: війни нової епохи: [Інформаційна війна як суспільно-політичне явище] // Віче.– 2002.– № 4.– С.64 - 68.
91. Устинов В.Н. Информационная мощь в стратегии национальной безопасности и проблемы информатизации российского общества. // Выпуск № 4, РИСИ, 1996.
92. Хазен А.М. О возможном и не возможном в науке, или где границы моделирования интеллекта.– М.: Наука. Гл. ред. физ. - мат. лит., 1988.– 384 с.
93. Чавкин С. Похитители разума. Психохирургия и контроль над деятельностью мозга // Пер с англ. С. Пономаренко, И. Гавриленко / Под общ ред и с пред. д.ю.н. И.Б. Михайловской.– М.: „Прогресс”.– 1982.– 240 с.
94. Черепанова И. Ю. Дом колдуньи. Начала суггестивной лингвистики.– Пермь: Издательство Пермского у-та, 1995.
95. Черешкин Д. С., Смолян Г. Л., Цыгичко В. Н.. Реалии информационной войны. // Защита информации. «Конфидент».– №4, 1996.
96. Широин В. Под колпаком контрразведки.– М.: „Палея”, 1996.
97. Шурыгин В. Война, которую они проиграли. // Г-та „Завтра”.– № 37 (145), 1996.
98. Язык и моделирование социального взаимодействия.– Москва, 1987.
99. Яковлев Н.Н. ЦРУ против СССР.– М.: „Правда”. 1985.
100. Ямамото Цунетомо. Хагакурэ: Книга Самурая. Юкио Мисима. Хагакурэ Ньюмон. Введение в Хагакурэ.– СПб.: Евразия, 1996.
101. Яременко В. І. Інформаційна безпека України: зовнішньополітичний аспект // Інформаційно-аналітична діяльність в міжнародних відносинах.– Хмельницький, 2003.– Ч.2.– С.101-104.
102. Fukushima K., Miyake S. // Pattern Recognition, 1982.– V. 15. P. 455-469.
103. Lenat D.B. The Nature of Heuristics // Artificial Intelligence, 1982.– Vol.19.P.189-249.
104. Walford R.L. The Immunologic Theory of Aging, Munksgaard.– Copenhagen, 1969.

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни	3
Передмова	4
Тематика і сітка годин	6
Тематичний модуль № 1	
Інформаційні війни в структурі сучасної цивілізації	7
Інформаційна війна: методологічні підстави. Модель інформаційної війни	7
Інформаційна кампанія	8
Комунікативні дії по зміні масової свідомості	8
Психологічні операції: американський досвід	9
Чинники ефективності інформаційних операцій	10
Тематичний модуль № 2	
Інформаційна війна в контексті супутніх наук	10
Інформаційна складова національної безпеки	10
Психологічні війни ХХ століття	10
Пропагандистські кампанії	11
Тематичний модуль № 3	
Інструментарій інформаційної війни	11
Інформаційна зброя в контексті основних видів комунікативної дії	11
Особливості інформаційної зброї	12
Інформаційна зброя в інформаційному просторі	12
Інформаційний простір і громадська думка як об'єкт дії для інформаційної зброї	12
Тематичний модуль № 4	
Інформаційний простір	13
Стратегії трансформації інформаційного простору	13
Модель дезінформаційної кампанії	14
Інструментарій інформаційної операції	14
Тематичний модуль № 5	
Інформаційні війни в реальності	14
Інформаційні війни в мирний час	14
Інформаційні операції у військовий час	15
Інформаційні операції при вирішенні миротворчих проблем	15
Інформаційні війни у доктринальній військовій практиці	16
Питання для самостійної підготовки	17
Теми для самостійного опрацювання	18
Холодна війна як варіант інформаційної війни	18
Технології переходу від психологічних воєн до інформаційних	18
Основні принципи інформаційних воєн	19
Інформаційна війна в уявленні аналітиків США і країн СНД	19
Модель кампанії нейтралізації	20
Додаткові теми для обговорення зі студентами, які вільно відвідують лекції	21
Інформаційна безпека	21
Інформаційні загрози	21
Інформаційні війни і психологічні операції	21
Спеціальні інформаційні операції	21
Джерела інформації	22

Навчально-методичне видання

Федонюк Сергій Валентинович

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ

Робоча навчальна програма

Друкується в авторській редакції

Оригінал-макет виготовлено на факультеті міжнародних відносин
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 28)

Підп. до друку 07.11.2008 р. Формат 60X84/16. Папір офс. Гарн. Таймс. Друк цифровий. Обсяг
1,63 ум. друк. арк., 1,51 обл.-вид. арк. Наклад 100 пр. Зам. 2110.

*Редакційно-видавничий відділ „Вежа” Волинського національного
університету імені Лесі Українки (43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13).*

Друк – РВВ „Вежа” ВНУ ім. Лесі Українки (43025, м. Луцьк, просп. Волі, 13).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України ДК № 3156 від 04.04.2008 р.